

Lastenpsykiatripäivät 20.-21.4.2009

”RASTI RUUTUUN JA PILLERI POSKEEN?”

- Lastenpsykiatrinen lääkehoito ja tiedonkeruumenetelmät

Lastenpsykiatri Minna Koskinen:

Ei-strukturoiduista menetelmistä

(ja vähän joistakin muista...)

lastenpsykiatrisessa

arvioinnissa

Johdantoa

Lastenpsykiatrisessa arvioinnissa on tärkeää kerätä tietoa monelta taholta, mutta oleellinen osa on myös lapsen yksilöarviointi/ kahdenkeskiset tapaamiset.

Tavoitteenahan on saada mahdollisimman kattava käsitys lapsesta; hänen oireistaan, mahdollisesta mielenterveyden häiriöstä, kehityksestään ja toimintakyvystään.

Johdantoa

Lastenpsykiatrisen yksilöarvioinnin laajuus riippuu tietysti paljon siitä, mitä tavoitellaan ja mitä muita tutkimuksia lapselle tehdään (esim. psykologin tutkimukset, toimintaterapeutin arvio jne.)

Samoja asioita arvioidaan eri tilanteissa (esim. hoitajat osastolla), mutta lääkärin ja lapsen kahdenkeskinenkin kontakti on tarpeen.

Johdantoa

Esitykseni yhtenä lähtökohtana on Stanley Greenspanin teos ”The Clinical Interview of the Child”, jossa hän esittää kehityksellisen strukturalistisen lähestymistavan ja arviointimallin.

Arvioinnissa ei keskitytä pelkästään oireisiin, käyttäytymisen havainnointiin ja diagnoosiin, vaan pyritään saamaan kuva myös mm. lapsen kokemuksista ja tavasta jäsentää kokemuksia.

Johdantoa

Greenspan kuvaa kullekin ikä- ja kehitysvaiheelle tyypillisiä saavutuksia ja kehityksen organisoitumisen tasoa.

Hän jaottelee havainnoinnin/arvioinnin osa-alueet kuuteen kategoriaan.

Johdantoa

Lisäksi esitykseni lähtökohtana on kognitiivisen psykoterapian menetelmät ja mm. Jorma Fredriksonilta saatu materiaali

Esittelen joitakin ”työkaluja”, joita voi käyttää strukturoitujen menetelmien (haastattelut, kyselylomakkeet) lisäksi sekä arvioinnissa että hoidossa, esim. omahoitajatyöskentelyssä

Johdantoa

Menetelmät voivat olla hyödyksi mm. kontaktin luomisessa ja motivoinnissa ja joskus lapsen on helpompi jäsentää asioita, kun niitä haastattelun tueksi kirjataan paperille. Menetelmät eivät ole kuitenkaan itsetarkoitus.

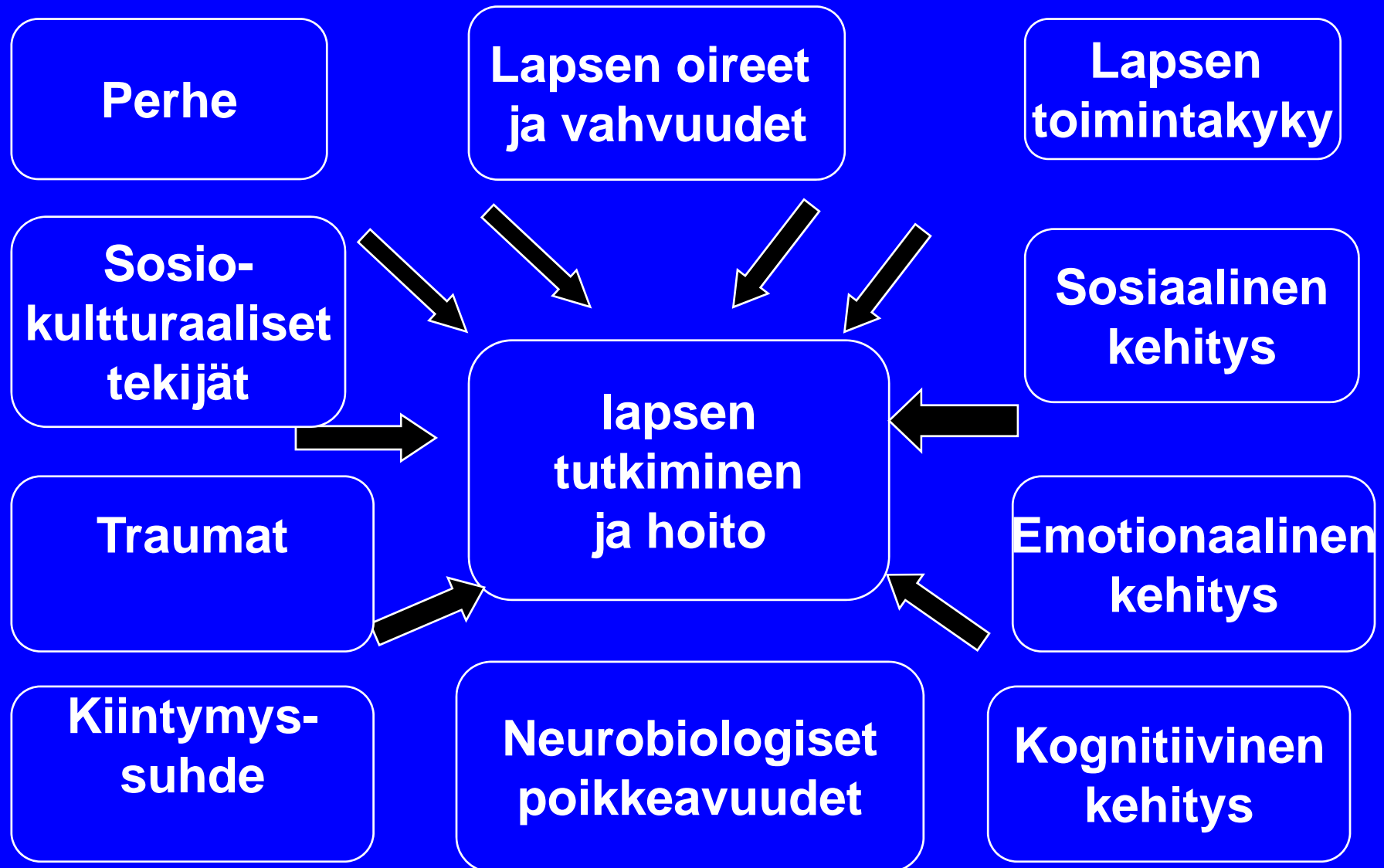
Ulkoistaminen ja etäännyttäminen voi jossain tilanteessa olla lapsen kannalta helpompaa kuin suorat kysymykset.

Johdantoa

Pienten lasten arviointia tai leikkitarkkailua/leikkitutkimusta en esityksessäni käsittele; en myöskään perheen tai lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen arviointia.

Mikäli aika riittää, esittelen myös joitakin sellaisia strukturoituja menetelmiä, joita ei aamupäivällä käsitelty (mm. kyselyjä, joita ei ole suomennettu/validoitu Suomessa)

Hahmotelmaa:

Käsitteitä

Havainnot

Esim. kuvaus lapsen toiminnasta

Arvio

Onko normaalia vai poikkeavaa?

Tulkinta

Mitä havainnoidaan/arvioidaan?

1. ULKOINEN OLEMUS

Ruumiinrakenne, pukeutuminen, siisteys, käyttäytyminen

2. BIOPSYKKINEN KEHITYSTASO

a. Motorinen aktiivisuus

Aktiivisuuden taso, kyky istua hiljaa, levottomuus, poikkeavat liikkeet, hienomotorinen koordinaatio, karkea motoriikka

Mitä havainnoidaan/arvioidaan?

b. Kognitiiviset toiminnot

Älyllinen taso

Yleinen tiedollinen taso

Orientoituminen ajan ja paikan suhteen

Keskittymiskyky

c. Kielen ymmärtäminen ja puheilmaisuus

Sanavarasto, puheen rakenne, tyyli, selkeys yms.

Mitä havainnoidaan/arvioidaan?

4. VUOROVAIKUTUS, IHMISSUHTEET

Yhteistyökyky, vastavuoroisuus

Läheisyyden ja etäisyyden säätely

Aloitteellisuus

Konfliktit

Empatiakyky

Ihmissuhteiden laatu

Mitä havainnoidaan/arvioidaan?

5. MIELIALA

Ärtyneisyys – tasaisuus

Surullisuus – iloisuus

Hämmentyneisyys

Vihamielisyys - ystävällisyys

Mitä havainnoidaan/arvioidaan?

6. TUNNETILAT JA TUNTEIDEN SÄÄTELY

Tunneilmaisu

Tunteiden kirjo

Voimakkuus

Asianmukaisuus

Säätelykyky

Aggressioiden ilmeneminen

Mitä havainnoidaan/arvioidaan?

7. AJATUSSISÄLLÖT JA ERILAISET OIREET

Ahdistuneisuus

Pelot

Mielikuvat, unet

Pakko-oireet

Harhaluulot, harha-aistimukset

Psykosomaattiset oireet

Identiteetti, sukupuoli-identiteetti

Mitä havainnoidaan/arvioidaan?

8. KERTOMUSTEN JA LEIKKIEN TEEMAT

Rakenne

Yksityiskohtaisuus

Asianmukaisuus

”Juoni”

Erilaisia ”työkaluja”

Kuvat – pyydä lasta kertomaan kuvista

- Miltä kuvan henkilöstä/henkilöistä tuntuu
- Mitä kuvassa tapahtuu/on tapahtunut?
- Mitä kukin ajattelee?
- Mitä sinä ajattelisit tässä tilanteessa?
- Miltä sinusta tuntuisi tässä tilanteessa?

Erilaisia ”työkaluja”

Kuvat ja esim. sarjakuvien piirtäminen voi toimia myös osana ”köyhän naisen ADOS-tutkimusta”, kun yritetään arvioida esim. lapsen kykyä hahmottaa sosiaalisia tilanteita, empatia – ja mentalisointikykyä.

Erilaisia ”työkaluja”

**Kortit (valokuvakortit, Persona-,
Saga-kortit yms.)**

Korttien avulla voi tehdä tarinoita/
kertomuksia, pyytää lasta kuvaamaan omaa
elämäntilannettaan, toiveitaan, ihmis-
suhteitaan...

Erilaisia ”työkaluja”

Ajatukset – tunteet – ”lomakkeet”

monenlaisia mahdollisuuksia:

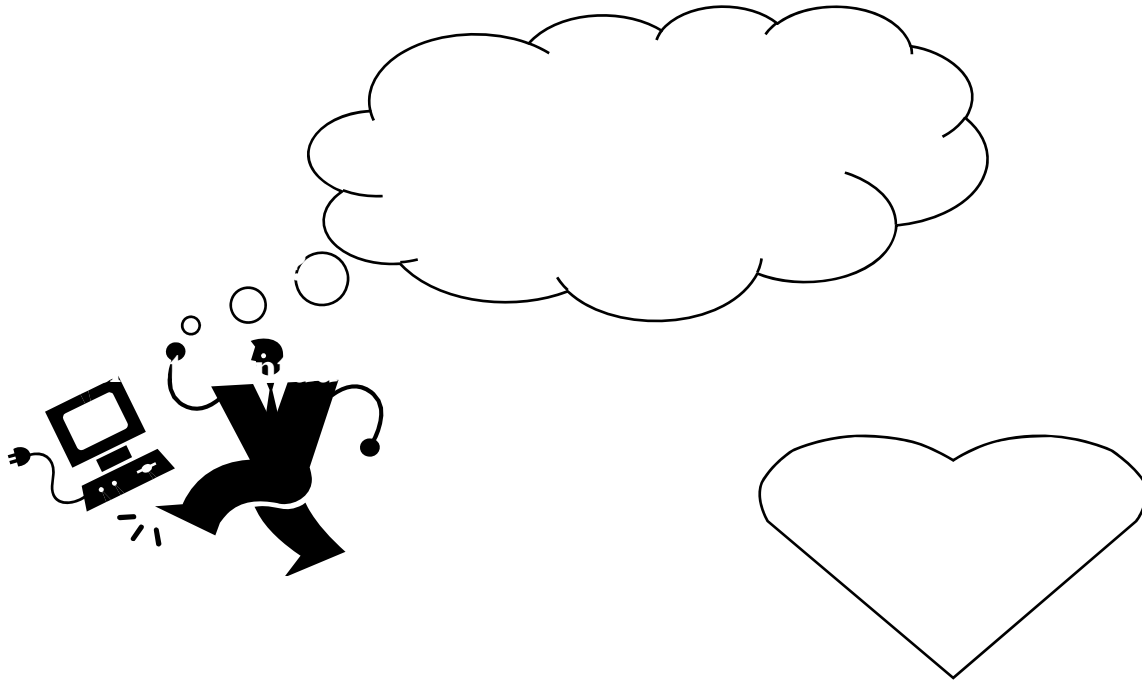
- lapsen omat ajatukset ja tunteet
- jonkun toisen ajatukset ja tunteet
- millaiset ajatukset saavat minut tuntemaan
oloni hyväksi
- millaiset asiat saavat minut surulliseksi,
iloiseksi, vihaiseksi...

Mitä ajattelen?

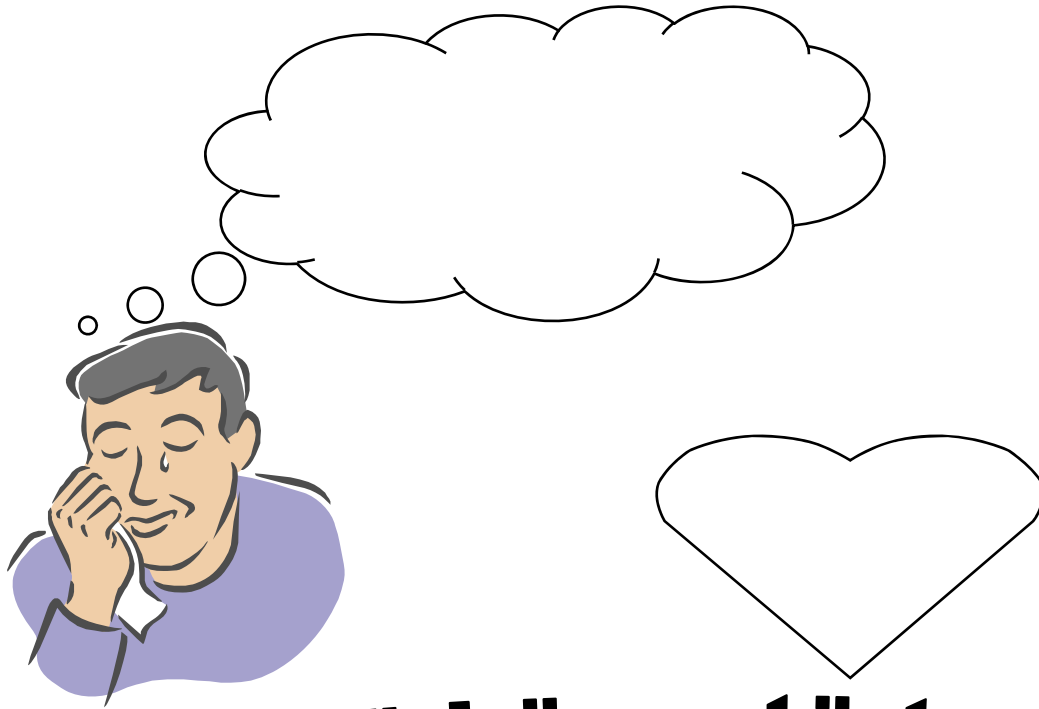
Miltä minusta tuntuu?

Mitä hän ajattelee?

Miltä hänestä tuntuu?

Mitä hän ajattelee?

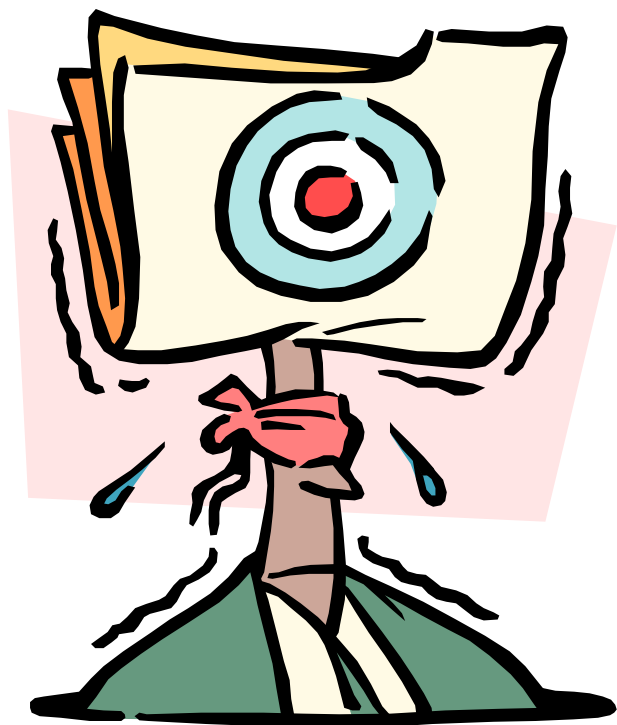

Miltä hänestä tuntuu?

Hyvän olon tunteet ja ajatukset

Pahan olon tunteet ja ajatukset

Erilaisia ”työkaluja”

”Tunnesanasto”

Oma värisanasto 7 eri tunnetta/tunnetilaa
kuvaavalle sanalle

Väri, symboli, sanallinen kuvaus

Missä kohtaa kehoa eri tunteet tuntuvat?

Erilaisia ”työkaluja”

Missä kohtaa kehoa eri tunteet tuntuvat?

Piirrä kokovartalokuva itsestäsi ja merkitse väreillä, missä kohtaa kehoa eri tunteet tuntuvat

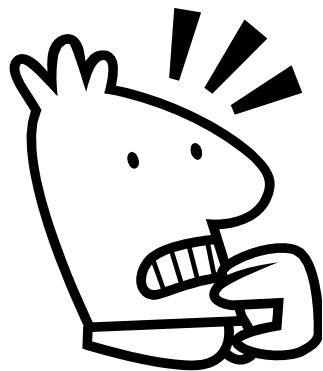
Erilaisia ”työkaluja”

Pelko- ”lomakkeet”

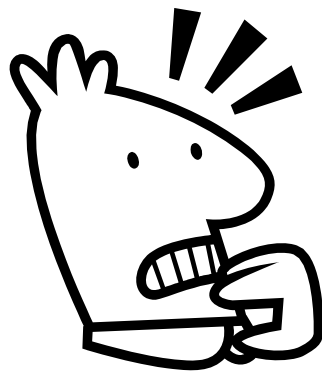
Pelko-mittarit

Pelkorautatie

Mitä pelkään?

Millaisissa tilanteissa pelästyn

Erilaisia ”työkaluja”

Aggressio, viha, suuttuminen

”Suuttumisrautatie”

Erilaisia ”työkaluja”

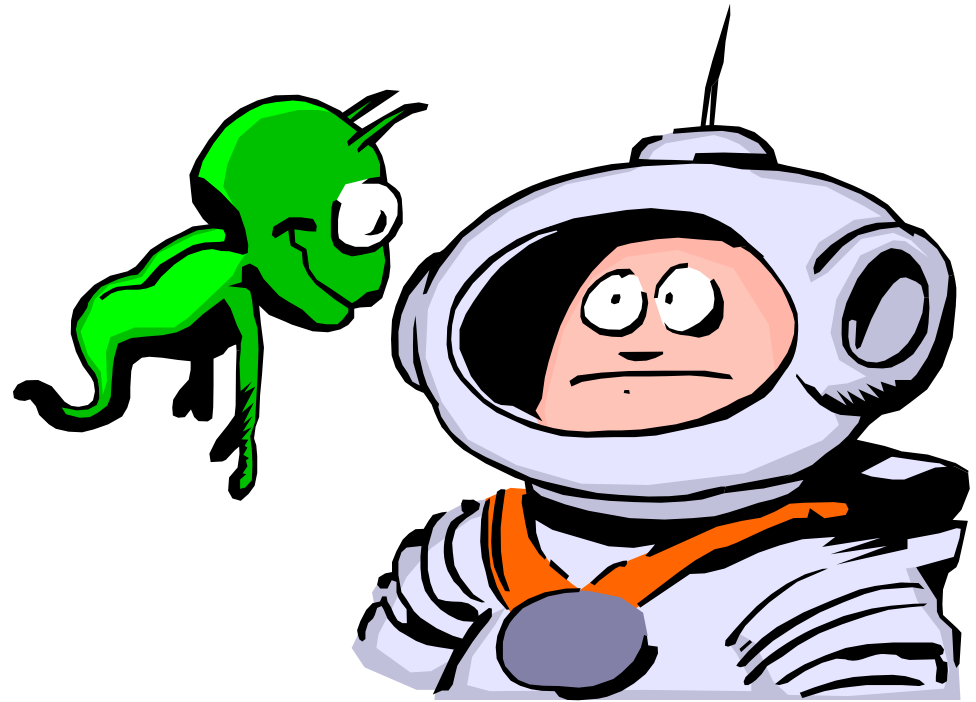
Mitä teen erilaisissa tilanteissa?

Mitä kerron itsestäni muille?

Mitä haluan tietää muista?

Millainen olen?

Mitä kerron itsestäni

Oireseurantamittari lapselle

Tehdään yhdessä oirekartta

Arvioidaan jonkinlaisella asteikolla tai mittarilla oireen muutosta (visual scale, kivun voimakkuuden mittaamisen tarkoitettua voi käyttää tai tehdä oma lämpömittari, nopeus-Mittari tms.)

esim. mielialamittarit ja oirepäiväkirjat

Muita menetelmiä

Pakko-oirekartoitus

Ahdistuneisuuden arviointikyselyt

Nukkumispäiväkirja

Muita menetelmiä

The Spence Children's Anxiety Scale (SCAS)

Kyselylomake (ei suomennettu), jossa lapsi arvioi erilaisten pelkojen ja huolien esiintymistiheyttä
ei koskaan – joskus – usein - aina

Muita menetelmiä

Syömishäiriötä kartoittava kysely – EDI
(Eating disorder inventory)

”Kyselyn tarkoituksena on mitata asenteitasi, tunteitasi ja syömiskäyttäytymistäsi sekä muita persoonallisuutesi osa-alueita”

64 kysymystä/väittämää, 6-portainen asteikko
aina – ei koskaan

Muita menetelmiä

Dissosiaatio- kysely nuorille (A-DES)

Vaikeahko lomake, jossa erilaisia kokemuksia ja niiden esiintymistiheyttä kartoitetaan asteikolla 0 (ei koskaan) – 10 (aina)

esim. tuntuu kuin olisin sumussa tai poissaoleva ja ympärilläni olevat asiat tuntuvat epätodellisilta

Muita menetelmiä

IES- Impact of event scale

Traumaattisen tapahtuman jälkeisiä
kokemuksia kartoittava lomake

esim. välttelin tapahtumasta muistuttavia
asioita

ei lainkaan – harvoin – joskus – usein

Muita menetelmiä

Harterin minäkuvamittari
(erikseen lapselle ja nuorelle)

Lato- skaala (lasten toivottomuusskaala)

Lähteet

Fredriksson J (2001). Lasten kognitiivinen psykoterapia. Teoksessa: Kähkönen S, Karila I, Holmberg N (toim.) Kognitiivinen psykoterapia. Helsinki: Duodecim

Fredriksson J. Kognitiivisen psykoterapian YET- koulutuksen seminaarit ja työnohjaus.

Freedberg RD, McClure JM (2002). Clinical practise of cognitive therapy with children and adolescent. The nuts and bolts. New York: Guilford

Greenspan SI (2003) The clinical interview of the child. Washington DC: American Psychiatric Publishing

TAYS:n lastenpsykiatrian klinikan lomakevarasto kaappi